

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra speciální zootechniky a etologie

Vliv psů na vojáky v zahraničních misích

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Krejčí

Vedoucí práce: Ing. Ivona Svobodová, Ph.D.

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vliv psů na vojáky v zahraničních misích" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 17. dubna 2015

Jan KREJČÍ

Poděkování

Rád bych touto formou poděkoval všem, kteří mi pomohli při zpracování bakalářské práce.

Jmenovitě pak:

Ing. Ivoně Svobodové, Ph.D.

Ing. Adéle Dokoupilové, Ph.D.

Ing. Adéle Palacké

Mgr. Václavu Bittnerovi

pplk. Ing. Marku Purmenskému

A celé rodině za podporu.

Vliv psů na vojáky v zahraničních misích

Souhrn

V současné době se začíná čím dál více využívat zvířat k léčebným účelům. Teoretické poznatky dokazují, že tento léčebný postup skutečně funguje. Tato bakalářská práce definuje pojem zoorehabilitace a canisterapie. Je dokázáno, že přítomnost psa má pozitivní účinky na duševní zdraví lidí, redukuje úzkost a povzbuzuje komunikaci mezi lidmi. Toho je možno využít u vojáků armády České republiky v náročném prostředí mírových zahraničních misí. Cílem této práce bylo zjistit „vliv psů na vojáky v zahraničních misích“. Výzkum byl proveden za pomoci dotazníkového šetření. Průzkumu se zúčastnila stovka respondentů. Padesát vojáků brigády chemické a biologické ochrany z Liberce a padesát vojáků (psododů) z Centra vojenské kynologie Chotyně. Všichni dotázaní prošli minimálně jednou zahraniční misí. Výsledná statistika dokazuje, že vojáci vyhledávají kontakt se služebními psy armády České republiky a jejich přítomnost vnímají jako psychologickou pomoc v náročných podmínkách zahraničních misí. Psododi armády České republiky hovoří o služebních psech jako o nenahraditelném pomocníkovi, který jim pomohl mnohem lépe snášet psychicky náročnou dobu, strávenou v zahraniční misi. Závěrem je, že služební psi jsou v zahraničních misích přínosem pro všechny vojáky a to nejenom tím, že detekují nebezpečné látky, ale také jako terapeutický prostředek, který pomáhá překonávat psychické problémy, stres a odloučení od rodiny.

Klíčová slova: pes domácí, armáda, zahraniční mise, zoorehabilitace

Dogs' influence on soldiers in foreign missions

Summary

Currently more and more animals are being used for therapeutic purposes. Theoretical revelation shows that such treatment actually works. This thesis defines Zoo-rehabilitation and Canis Therapy. It's proved that the presence of a dog has positive effects on mental health of people, reduces anxiety and encourages communication between people. This could be used for Armed Forces of the Czech Republic in a challenging environment of foreign peace missions. The aim of this study was to determine the "Dogs' influence on soldiers in foreign missions." The research was performed using questionnaires. A hundred of respondents got involved in the research. Fifty soldiers were from the Radiological, Chemical and Biological Protection Brigade based at Liberec and fifty soldiers (handlers) were from the Veterinary Base based at Chotyně. All respondents were in at least one foreign mission. The statistic shows that soldiers are looking for contact with Armed Forces of the Czech Republic's dogs and their presence is perceived as a psychological assistance in difficult conditions of foreign missions. Armed Forces of the Czech Republic's handlers talk about dogs as irreplaceable helper who helped them to tolerate emotionally challenging time in a foreign mission. The conclusion is that dogs are in foreign missions benefit to all soldiers and not only for detecting dangerous substances, but also as a therapeutic tool that helps overcome mental problems, stress and family separation.

Keywords: Dog, Armed forces, foreign missions, Zoo-rehabilitation

Obsah

Obsah	7
1. Úvod	2
2. Cíl práce	3
3. Literární rešerše	4
3. 1 Historie využití psa člověkem.....	4
3. 2 Využití psů v armádách	6
3. 3 Léčebné využití zvířat v zoorehabilitaci	7
4. Hypotéza	16
5. Metodika výzkumu	17
5. 1 Charakteristika souboru	17
5. 2 Charakteristika výzkumných metod.....	17
5. 3 Podmínky a organizace sběru dat.....	17
5. 4 Statistické metody zpracování dat.....	18
6. Výsledky	19
6.1 Shrnutí výsledků ve vztahu ke stanoveným hypotézám	29
7. Diskuse	31
8. Závěry a doporučení	33
9. Přehled použité a prostudované literatury	34
Seznam použitých zkratk	37
10. Samostatné přílohy	38
seznam příloh	38
Příloha 1	39
Příloha 2	40
Příloha 3	41
Příloha 4	42

1. Úvod

Pes slouží po boku člověka od nepaměti. Tato práce zkoumá službu psů armády České republiky (dále jen AČR) v zahraničních misích pod vlajkou Severoatlantické aliance. Služební psi plní v zahraničí nejrůznější úkoly; od ryze odborných a speciálních až po úplně jednoduché a přirozené. Takovým jednoduchým úkolem, který služební pes může v misi plnit je obyčejná hra, nebo pomazlení s ostatními vojáky na základně. V těchto případech působí pes pozitivně na psychický stav vojáků a jeho využití lze označit jako léčebné („canisterapii“),

Z výpovědí mnoha psovodů je zřejmé, že vojáci v misích mají velký zájem o kontakt se služebními psy. Česká republika je velmocí v chovu psů, a proto se není čemu divit, že lidé situovaní daleko od domova, hledají přirozené rozptýlení, úlevu od stresu a vojenské rutiny, právě u psů AČR.

Tato práce se zaměřuje na dvě rozdílné skupiny vojáků v misích a to na vojáky se psy (psovody) a vojáky bez psů. Zmiňované dvě skupiny se liší především v tom, jakou činnost vykonávají a co vše mají v misích na starost.

Ze zkušeností mnoha psovodů vyplývá, že přítomnost psa v misích přirovnávají přítomnosti malého dítěte. Pes je živý tvor, o kterého je potřeba se neustále starat a v náročných podmínkách sledovat jeho zdravotní stav, který se může měnit stejně rychle jako u lidí. Dále je potřeba přihlídnout také k tomu, že po dvojici pes a psovod je vždy vyžadován stoprocentní výkon, často jde totiž o život všech přítomných. Z tohoto důvodu je na psovoda vyvíjen velký tlak. Tuto zodpovědnost na sebe berou všichni čeští psovodi, kteří odjíždějí sloužit do zahraničí. Většina českých psovodů si je ale vědoma přínosu, který jim jejich služební psi přinášejí oproti ostatním vojákům bez psů. Voják bez psa sice tento druh zátěže nezažívá, nicméně mise je i pro něho velmi psychicky náročná.

Obě skupiny vojáků AČR mají vyjma výše uvedeného rozdílu mnoho společného. Jsou odloučeni od domova a rodiny, často v bojových podmínkách pouště, vystaveni smrtelnému nebezpečí.

2. Cíl práce

Hlavním cílem práce je na základě dotazníkového šetření formou ankety zjistit vliv služebních psů na psychický stav vojáků vybraných složek armády České republiky v zahraničních misích.

V souvislosti s hlavní cílem byly vytyčeny následující dílčí úkoly:

- 1) Shrnout aktuální poznatky o využití služebních psů v Armádě České republiky.
- 2) Analyzovat aktuální poznatky o využití psů a jiných zvířat k léčebným účelům, se zaměřením na vojenské využití.
- 3) Analyzovat aktuální poznatky z oblasti vlivu psů na psychiku člověka.
- 4) Zrealizovat vlastní průzkumné šetření k určení vlivu služebních psů na psychický stav vojáků vybraných složek armády České republiky v zahraničních misích.
- 5) Stanovit praktická doporučení vzhledem k použitelnosti služebních psů ke canisterapeutickým účelům v armádě České republiky.

3. Literární rešerše

12. března 1999, kdy prezident České republiky Václav Havel vydal rozkaz č. 9/1999, Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance, převzala tím závazek působit v misích pod vlajkou NATO. Od té doby působila AČR v Kuvajtu, na území bývalé Jugoslávie, Iráku, Afghánistánu a v Mali. I na těchto místech byli nasazeni společně s českými vojáky i čeští psododi. AČR se pod hlavičkou OSN účastní i dalších zahraničních misí a to jak mírových, bojových, tak humanitárních.

Vojáci v misích obvykle slouží od 5. do 12. měsíců. Po této době dochází k rotaci další jednotky. Vzhledem k velké psychické zátěži může být voják opětovně nasazen až po 18. měsíční pauze a to na základě rozhodnutí ministra obrany č. 11/1995.

Zahranční vojenská mírová mise je situační proměnná, která významně ovlivňuje psychický stav vojáků AČR. U účastníků misí bylo v rámci orientačního psychodiagnostického vyšetření zjištěno statisticky významné zvýšení výskytu posttraumatické stresové poruchy po jejich návratu z mise (Hrstka, 2012).

3. 1 Historie využití psa člověkem

Pes se vyskytuje po boku člověka již velmi dlouho. Kotrschal and Ortbauer, (2003) odhadují délku trvání vztahu psa s člověkem na 10 000 – 30 000 let. Jeho prvotní funkcí byla ochrana obydlí, stád a pomoc při lovu. Postupem času se ze psa začal stávat společník nejen pro život, ale i pro sportovní a pracovní využití. Pes se tak začal stávat závislým na lidské péči a stal se součástí společnosti. Psí věrnost je dosud synonymum pro oddanost a lásku (Nerandžič, 2006).

3. 1. 1 Domestikace psa

Původ moderního psa domácího je v Eurasii, popřípadě v jižní Asii. Divergence mezi vlkem a moderním evropským psem domácím, za předpokladu úplné izolace bez průtoku genů se rozkládá na 3500 generací před současným stavem, což odpovídá zhruba před 10 000 lety. Při nízkém průtoku genů odhady ukazují, že tato doba může být ještě staršího data a domestikace by proběhla již zhruba před 30 000 lety. Toto pozorování je v souladu s nedávnými archeologickými nálezy a ukazuje, že lidské chování, nezbytné pro domestikaci divokých zvířat, by se objevilo mnohem dříve než rozvoj zemědělství (Skoglund et al., 2010).

Domestikace psa byla důležitou epizodou ve vývoji lidské civilizace. Ještě v současné době se ví poměrně málo o genetických změnách, které vedly k přeměně starých vlků v dnešního psa domácího (Axelson et al., 2013).

Psi mají sociální strukturu a jsou schopni vyvinout společenské vztahy, které jim umožňují stržení a zabití mnohem větší kořisti, stejně jako je tomu u vlků (Mikulica, 1985). Pes byl prvním domestikovaným domácím zvířetem, ale zatím není jisté, kdy proces domestikace začal a zda k němu došlo jen jednou nebo vícekrát přes severní polokouli. Výsledky studií ukazují, že tzv. dávná plemena (basenji, dingo, aj.) pocházejí z regionů mimo přirozený výskyt psa divokého (*Canis lupus*). To je pravděpodobně následek kulturní a geografické izolace. Nové studie mohou odhalit historii domestikace psa domácího (*Canis familiaris*) (Larson et al., 2012).

První kosterní pozůstatky domácích psů pochází z různých míst celého světa – Turecka, Izraele, Japonska, Íránu, Dánska, Anglie i Německa. Nejstarší nález psa domácího pochází z vykopávek hrobu starého téměř 11 000 let. V tomto hrobě pochovaný člověk objímá rukama štěně. Hrob byl nalezen v severním Izraeli v osadě Ein Mallaha. Na Americký kontinent se psi dostali až s člověkem, ještě před jeho oddělením od Asie. Tento fakt doložila Kholová (1987) analýzou DNA psa domácího.

V dnešní době jsou psi vnímáni pozitivně na většině území po celém světě a to jak z hlediska náboženství, tak z hlediska kultury. Náboženství, které dodnes považuje psa za nečistého, je Islám a katolická církev (Nerandžič, 2006).

3. 1. 2 Využití psa k vojenským a jiným účelům

V historii lidstva je možné vysledovat, že pes je po útočném noži nejstarší používanou zbraní člověka. Nejvíce záznamů o využití psa jako útočného či obranného prostředku je z bojišť Římanů, Řeků, Egypťanů a zemí přední Asie (Růžička, 1996).

I přes vyspělé zbraně a technologie používané za druhé světové války nebyl pes z armád vyřazen. Naopak mu byly zadávány další nové úkoly, které mohl díky svým schopnostem splnit. Psi byli využíváni kromě dosavadních pomocných služeb také při odminování minových polí, hledání nevybuchlých min, hledání zasypaných osob po náletech, k ničení tanků za pomoci připevněných výbušnin na jejich tělech, aj. (Chrtek a kol., 1955).

Technika postupně vytlačovala psy z armád, ale novodobé, dokonalé technicky vybavené armády začaly psy znovu využívat a i v dnešní době pracovní psi nabývají stále

většího významu. Psi jsou dnes ve velkých počtech využíváni ve všech nejmodernějších armádách. Jejich funkce se v mnoha případech posunula od boje k hlídce po boku psovoda, ostraze objektů, či k posílení kombinovaných strážních systémů, kde se technika a psi vzájemně doplňují (Růžička, 1996).

K výcviku dochází ve státních i v soukromých sektorech. Metodika výcviku je postavena na různých výcvikových technikách a cílech: ostraze majetku, vyhledávání návykových a zakázaných látek, které jsou často převáženy ze zahraničí (např. drogy, cigarety, padělané nosiče všeho druhu, živá zvířata ze seznamu CITES, aj.), hlídkování se psovodem, aj. (Purmenský, 2014, pers. comm.).

3. 2 Využití psů v armádách

Vojenský výcvik psů v České republice je prováděn u Centra vojenské kynologie (dále jen CVK Chotyně), nedaleko Liberce. Tato základna sídlí v areálu státního hradu a zámku Grabštejn. V současné době se u AČR používají výhradně plemena německý a belgický ovčák, která jsou schopna se velice rychle přizpůsobit prakticky jakýmkoliv klimatickým podmínkám. Výcvikové metody se u CVK neustále vyvíjejí. V době základní vojenské služby probíhal výcvik služebních psů hromadně. Do roku 2004 bylo využíváno především metody mechanické, chuťově dráždivé, napodobovací a kontrastní. S profesionalizací AČR se metodika výcviku psů změnila. Začalo se používat individuálního přístupu ke služebním psům a výcvik probíhá velmi často na základě metody pozitivní motivace s prolínáním starších metod (Purmenský, 2014, pers. comm.).

AČR zaměřuje výcvik psů na hlídkovou službu. Tato činnost představuje především výcvik k obraně psovoda, zásah proti nepříteli a ochranu objektů. V dnešní době jsou nejvíce využíváni a žádáni psi speciálních kategorií. Speciální psi se rozdělují do tří skupin podle předmětů, které pes aktivně a samostatně vyhledává a označuje:

Výbušniny

Vzorkovnice výbušnin obsahuje dvacet pět látek v různých gramážích od 50 do 200 gramů. Jedná se o soubor základních a nejčastěji používaných výbušnin jako jsou prachové složky, průmyslové trhaviny, plastické trhaviny a vojenské trhaviny. Tyto vzorkovnice výbušnin získává AČR od firmy Explosia Pardubice, která se zabývá výrobou výbušnin a připravuje vzorkovnice výbušnin pro potřeby výcviku psů v AČR. Dále tato firma proškoluje vojenské psůvody v manipulaci s těmito vzorky.

Omamné a psychotropní látky

Vzorkovnice omamných a psychotropních látek obsahuje 6 druhů vzorků lehkých a tvrdých drog v různých gramážích a té nejvyšší čistoty. Mezi vzorky patří marihuana, hašiš, extáze, pervitin, kokain a heroin. Tyto vzorkovnice jsou sestavovány za pomoci Agentury vojenského zdravotnictví a dodává je pro AČR Policie České republiky, která je zadržela v civilním sektoru.

Zbraně

Vzorkovnice zbraní obsahuje nefunkční nebo znehodnocené zbraně, nábojové pásy, zbraňové součástky, aj. Tyto exempláře se průběžně tzv. „nastřelují“ cvičnou municí z důvodu obsahu látek vzniklých hořením střelného prachu, zároveň je možné tyto součástky tzv. „napachovat“ oleji, které se běžně používají ke konzervaci zbraní.

V současné době již existuje řada přístrojů využívaných k detekci výše zmíněných látek, nicméně čich psa je stále nenahraditelný. A proto je pes stále hojně využíván i přes jeho vysoké pořizovací náklady a náklady na výcvik, veterinární péči, aj. Dokladem kvality a nenahraditelnosti psího čichu je i to, že dnes téměř všechny represivní a ozbrojené složky zabývající se detekcí zakázaných materiálů využívají psy a to nejen v rámci České republiky, ale všude ve světě, v míru i ve válce. Služební psi AČR plní v zahraničních misích specializované úkoly, ale ze zkušeností je známo, že po dokončení těchto úkolů jsou služební psi často navštěvováni ostatními vojáky. Důvodem vyhledávání těchto kontaktů je nejen zvědavost, ale především rozptýlení. Psovodi a služební psi AČR nejsou cíleně cvičeni ani školeni ke canisterapii. Přesto je poměrně zřejmé, že tato metoda má pozitivní vliv na psychický stav vojáků, kteří jsou v zahraničních misích vystaveni dlouhodobému stresu. Některé armády už toto pochopily a začleňují canisterapeutické psy do jednotek v zahraničních misích (Purmenský, 2014, pers. comm.).

3. 3 Léčebné využití zvířat v zoorehabilitaci

Zoorehabilitace, jinak též zooterapie, ale nejpřesněji léčebné využití zvířat, nabývá stále více na významu. Jsou prokázány situace, ve kterých došlo ke zlepšení zdravotního stavu u klientů podstupujících: hiporehabilitaci (Benda et al., 2004; Bronson et al., 2010), canisterapii (Galajdová, 1999; Eisertová, 2007; Nerandžič, 1999), felinoterapii (Budzińska-Wrzesień et al., 2012), aj.

Podstatou „zooterapie“ je využití zvířat v interaktivním léčebném procesu lidí. Cílem je aktivizace fyzicky, psychicky, aj. hendikepovaných klientů a snaha o zlepšení jejich

zdravotního stavu a snížení množství užívaných léků (Nerandžič, 1999).

Podle Katchera (1981), mohou mít zvířata s ohledem na psychický stav následující přednosti:

- Úleva od samoty.
- Naplnění potřeby o někoho pečovat.
- Zaměstnávat lidi takovým způsobem, že zůstávají aktivní a nepodléhají pohodlnosti.

Trauer (1990) tvrdí, že terapie pomocí zvířat pomáhá při léčbě úzkostí, zlepšuje schopnost navazovat vztahy s ostatními dětmi i dospělými, zlepšuje komunikaci a sebehodnocení, zvyšuje sebevědomí a naopak snižuje komplexy. Zároveň tvrdí, že zvířata mohou sehrát velmi významnou úlohu v boji proti stresu.

Terapie za pomoci zvířat mohou mít pozitivní vliv na lidské zdraví tím, že podporují cvičení a fyzickou kondici, také vedou ke snížení stresu a zvýšení psychické pohody (Cirulli, 2011).

V současné době není v ČR žádná zákonná norma, která by dávala zoorehabilitaci rámec. Existují ale zákonné normy, které upravují obecně chování člověka ke zvířatům, např. Zákon na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb. ze dne 15. dubna 1992.

Tyto normy jsou závazné pro všechny majitele a chovatele zvířat (Tichá, 2007).

Zoorehabilitace se dělí do 4 základních odvětví:

Aktivity za pomoci zvířat – AAA (Animal Assisted Activities)

Aktivity za pomoci zvířat poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový anebo terapeutický prospěch, který je zaměřený na zvýšení kvality života klientů. Aktivity za pomoci zvířat se mohou odehrávat v různých prostředích (domovy důchodců, školy, různé volnočasové aktivity, aj.) a jsou vedeny vyškoleným profesionálním odborníkem nebo dobrovolníkem za účasti speciálně vybraných zvířat (Galajdová, 1999). Vždy je však nezbytné, aby osoba pracující s klienty měla přehled o zdravotním stavu a schopnostech klientů, stejně jako musí znát možnosti a povahu konkrétního zvířete, které je do aktivit zapojeno. Popř. pokud zvíře nezná, je nezbytností, aby zde byla pověřená osoba, která se aktivně zapojí do provozu.

Terapie za pomoci zvířat – AAT (Animal Assisted Therapy)

Terapie za pomoci zvířat mohou provádět pouze odborně vzdělaní terapeuté pracující ve své profesi (lékař, fyzioterapeut, logoped, psycholog, aj.). Tito specialisté musí mít též

kvalitní znalosti o zvířatech, s nimiž pracují (o způsobech jejich chování, o fyziologii, etologii, aj.) nebo musí mít takto vzdělané osoby ve svém týmu. Léčebné programy AAT podporují u zdravotně hendikepovaných klientů rozvoj tělesných, psychických, citových, poznávacích a výchovných funkcí. Výhodou, kterou má AAT oproti AAA je možnost objektivního zhodnocení, popř. změření vlivu užití zvířete na klienta (Nerandžič, 2006).

Pozitivní vliv AAT popisuje Fine (2010) ve své knize *Animal assisted therapy*.

Prvním dokumentovaným terapeutickým použitím zvířat v USA bylo za 2. světové války u příslušníků vojenských Vzdušných sil zotavujících se z posttraumatického stresu v nemocnici Pawling v New Yorku (Bustad, 1984).

Vzdělávání za pomoci zvířat – AAE (Animal Assisted Education)

Přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta (Velemínský, 2007, Katcher et al., 1994).

Krizová intervence za pomoci zvířat - AACR (Animal-assisted crisis response)

Využívá přirozeného působení zvířete na člověka, který se ocitl v krizové situaci, např. přírodní katastrofa, kriminální čin aj. Působení je zaměřeno na zmírnění stresu a na celkové zlepšení fyzického a psychického stavu. Cíle, kterých má být dosaženo, se odvíjejí od konkrétní krizové situace a jsou definovány nejčastěji psychologem, popř. pracovníkem krizové intervence. Hlavním cílem AACR je stabilizace situace. Osoba pracující se zvířetem se stává součástí týmu lékařů, sociálních pracovníků, krizových poradců a dalších osob, které zajišťují psychické zdraví všech jedinců v místě krize. Pro tuto činnost je nezbytná orientace v oblasti psychologie a proškolení v rámci integrovaného záchranného systému. Velké nároky jsou kladeny jak na osobu poskytující AACR, tak na zvíře, pro které je tato činnost velmi náročná (hlavně po psychické stránce). Proto je nezbytným předpokladem výběr jedinců odolných vůči stresu. V tomto odvětví je u klientů využíváno převážně psychologických metod jako např. motivace ke komunikaci a interakci s okolím (prostředí, lidé, zvířata, aj.), zapojení se do hry, cvičení pro rozvoj empatie, aj. (Freeman, 2007; Greenbaum, 2006).

3. 2 .1 Léčebné využití psů v zoorehabilitaci - canisterapie

Psi se v historii nevyužívali pouze ve válkách, ale i k prospěchu lidí. Již od středověku jsou datovány spisy, v nichž byl zaznamenáván jejich prospěch na lidskou psychiku. V 9. století byl v Belgii založen program nesoucí název: „Therapie naturelle“. Cílem programu

bylo na základě občanské péče a přítomnosti zvířat (psi, kočky, ptáci, aj.), poskytnout pomoc osobám s hendikepem. Průkopníkem této metody byl psychiatr z New Yorku Boris Levinson. Všiml si, že přítomnost jeho psa mu může pomoci v průběhu terapeutických postupů aplikovaných na dětech s poruchami komunikace. Publikováním svých metod ve vědeckých časopisech sklidil kritiku, ale čas mu dal za pravdu (Odendaal, 2002). Levinson byl prvním, kdo představil koncept terapie za pomoci zvířat u Americké psychologické asociace v roce 1961 (O'Callaghan, 2008; Schaefer, 2002).

Freud napsal, že vazba mezi psem a člověkem způsobuje pocit intimity, solidarity a přátelství. Freud prohlašoval, že jeho pes měl uklidňující efekt na jeho pacienty (Salk, 2010; O'Callaghan, 2008).

Pozitivní účinky interakce člověk-zvíře pro účely léčby a rehabilitace jsou známy po staletí. V posledních desetiletích došlo k poměrně rychlému vývoji v používání zvířat pro léčbu a rehabilitaci osob se zdravotním postižením. Tyto metody mají nyní vědecký základ, který je podroben vědeckým studiím, a jsou často koordinovány mezinárodními institucemi, které zřizují jednotný proces monitorování a doporučení. Přestože zoorehabilitace ještě není přijata řadou odborníků, canisterapie a její účinky jsou prezentovány do povědomí veřejnosti. Moderní život má za následek oddělování lidí od přírody. Změna životního stylu vedla ke zvýšení stresu, psychických i fyzických problémů. V současné době si lidé tuto propast uvědomují, proto dochází k návratu k přírodě formou kontaktu se zvířaty, především se psy, koňmi a kočkami, ale i jinými. Tento kontakt se projevuje péčí o domácího mazlíčka. Při zooterapii nebo zemědělské práci může pozitivně ovlivňovat lidi. Zemědělská terapie je léčebná a preventivní metoda, která může být úspěšně použita ve vzdělávání, zejména pro děti, ale i dospělé, kteří jsou sociálně, mentálně a tělesně postižení. Účinná je i v případě zdravých lidí (Hlušíčková et al. 2014).

V současnosti se psi využívají kromě pracovního a sportovního sektoru také v lékařství. V případě lékařského využití se jedná o pozitivní ovlivnění lidské psychiky, uvolnění spasmů, prohřívání potřebných partií, vodící a asistenční psi, aj. Další jejich výhodou je, že je lze indikovat u klientů bez jakéhokoli omezení věku (od dětí až po seniory). Jedinou kontraindikací z hlediska využití psů může být panická hrůza ze psa a alergie na psí srst, která se dá v některých případech řešit volbou bezsrstých plemen psů.

Canisterapie je označení způsobu terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen podle definice WHO (Světové

zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické i sociální pohody (Galajdová, 1999).

Prostřednictvím této formy léčby dochází k podpoře psychosociálního zdraví lidí všech věkových kategorií (Velemínský, 2007).

Výzkumy dokazují, že přítomnost psiho společníka redukuje úzkost, povzbuzuje vzájemnou komunikaci mezi lidmi a nabízí způsob, jak se mohou lidé stát vnímavější (Schneider et al 2006).

Vliv kontaktu se psy na krevní tlak

V roce 1929 bylo zjištěno, že pokud člověk hladí psa, dojde u psa k poklesu krevního tlaku. Trvalo však dalších padesát let, než bylo zjištěno, že při takovéto pozitivní interakci dojde k poklesu krevního tlaku i u osoby, která psa hladí (Burch, 1991).

Bezpečnostní situace v Afghánistánu není dobrá a vojáci evidentně hledají rozptýlení u služebních psů, ať už koaličních vojsk nebo zatoulaných psů mimo objekty základen.

Pokud jsou lidé rozrušeni, dojde ke stresové reakci, která aktivuje sympatický nervový systém. Při této tzv. „fight or flight“ (boj nebo útek) reakci dojde k nárůstu krevního tlaku, ke zvýšení tepové a dechové frekvence stejně jako k hormonálním změnám, které připraví jedince na to, aby se vyrovnal s hrozbou. Reakci, kdy se organismus připravuje odpovědět na stres, lze nazvat adaptační. Po aktivitě „fight or flight“ pak následuje návrat k normálnímu stavu. V případě absence této aktivity nedojde ani k rychlému návratu zpět k normálním fyziologickým hodnotám. Při častém opakování stresových reakcí bez rychlého uvolnění může dojít k poškození kardiovaskulárního systému. Postupy snižující stres mají za následek nižší reaktivitu vůči stresovým faktorům, snižující jejich intenzitu či napomáhají rychlému odbourávání stresových hormonů. Zvířata mohou lidem pomoci vyhnout se stresovým reakcím nebo zmírnit jejich dopad, mohou také napomoci k rychlejšímu odbourávání stresových hormonů tím, že je motivují k tělesným aktivitám. Existují tedy spekulace, že zvířata mohou snižovat jak pocit úzkosti, tak i aktivaci sympatického nervového systému poskytnutím příjemného rozptýlení, posilováním pocitu bezpečí a poskytnutím zdroje uklidňujícího kontaktu. Mohou lidem pomoci se vyrovnat se samotou a depresemi tím, že jim poskytují společnost, zvyšují zajímavost a variabilitu životního stylu, jsou také subjektem, o který je možné pečovat“ (Friedmann, 1995).

Na vliv interakcí mezi člověkem a psem byl proveden výzkum, který měl za úkol

objasnit, zda pokles krevního tlaku souvisí s humánně - animálními interakcemi.

V roce 1990 byl proveden výzkum humánně-animální interakce. Účel pilotní studie tohoto výzkumu bylo zjistit, zda může pokles krevního tlaku sloužit jako indikátor neurochemických změn, které jsou spojeny s pozitivními interakcemi mezi člověkem a psem. Bylo použito šest osob a šest jim neznámých psů. Psi byli pro experiment vybráni proto, že pes je v souladu s archeologickými nálezy prototypem pozitivních humánně-animálních interakcí. Nejsou jen prvními zvířaty, o kterých existují záznamy jako o společnících, ale jsou také nejoblíbenějšími a nejrozšířenějšími zvířaty chovanými jako zájmová zvířata u většiny kultur na světě.

Účastníci výzkumu, lidé i psi, podléhali určitým kritériím. Experimentální skupina se skládala z milovníků psů interagujících s vlastními psy. V kontrolní skupině byli milovníci psů interagujícími s cizími psy.

Výsledky v tomto experimentu podporují teoretická východiska psychoterapie za pomoci zvířat, tj. úlohu, kterou hrají neurosekrety v průběhu pozitivní interakce, družného chování a attentionis egens. Tyto informace potvrzují význam využívání zvířat v psychoterapii (Odendaal, 2002).

Wilson (1991) zjistila, že zvířata mohou fungovat jako anxiolytická intervence pro osoby trpící stavy úzkosti. Účastníky experimentu byla devadesátka studentů ve věku od osmnácti do devětatřiceti let, kteří se sami přihlásili. Tito studenti nebyli hypersenzitivní a jejich zdravotní stav byl dobrý. Krevní tlak byl monitorován po dobu desetiminutových period v průběhu tří testovacích situací, které spočívaly ve čtení na hlas, potichu a v přátelské interakci se psem, který nebyl jejich vlastním. Na konci experimentu museli studenti popsat svůj stav a vyplnit Spielbergerův sebeevaluační dotazník. Výsledky naznačily, že přítomnost psa měla relaxační nebo antianxientní efekt podobný relaxačním aktivitám jako je např. tiché čtení.

Počáteční pokusy poskytly data naznačující určitou hypotézu, je však třeba dalších experimentů k ověření této hypotézy, což se v současnosti v zahraničí provádí (Odendaal, 2002).

Voják a pes

Z výpovědi psovoda praporčíka Martina Lochmana: „Nikdo mi v misi nenaslouchal, tak jako můj pes. Nikdy mě neodmítl a stál po mém boku a to i v náročných stresových situacích - každý den. Byli jsme si navzájem oporou. Péče o něj byla práce navíc, oproti ostatním vojákům a někdy trvala daleko nad rámec povinností. Nikdy by mě však nenapadlo tuto „práci“ neudělat na sto procent. Nejen kvůli povinnosti, ale především kvůli citovému vztahu ke služebnímu psovi“ (prap. Lochman M., 2015).

Služební pes Rex praporčíka Martina Lochmana zemřel 30. ledna 2015. Lochman: „Prožili jsme toho spolu hodně, dvě mise v Afghánistánu, Kosovu a několik let služby, byl to dobrý pes a skvělý parťák (prap. Lochman M., 2015).

Podle Odendaala (2002) se výraz „péče“ obvykle používá pro rodičovské chování u lidí stejně jako u zvířat. Takové vzorce chování mohou být vysvětlovány různým způsobem, ale na jejich základě lze konstatovat, že vývoj nemůže probíhat bez zvláštní pozornosti pečujícího jedince. V minulosti již bylo dokonce naznačeno, že se může jednat o jednu z motivací pro úspěšnou interakci mezi člověkem a zvířetem. Péče je tedy něčím více než pouhým poskytováním potravy a bezpečí.

Z výpovědi rotného ve výslužbě Romana Martynka (2014) veterána misí v Iráku, Afghánistánu a Kosovu: „Můj služební pes mi dvakrát v misi zachránil život, poprvé v Irácké Basře, když se z nenadání při pochůzce zastavil a odmítal jít dál. Zhruba za dvě vteřiny a metr přede mnou proletěla kulka, která prostřelila čelní okno služební Tetry stojící opodál. Jak to věděl, nevím. Podruhé, když odhalil podezřele vypadající zařízení, ke kterému se opět odmítl přiblížit a ze kterého se nakonec vyklubalo primitivní výbušné zařízení. O velmi častém upozorňování na jedovaté štíry, hady a solifugy ani nemluví. V neposlední řadě mi pes v zahraniční misi pomáhal vyrovnat se s odloučením od rodiny“.

Ponorková nemoc

Tzv. ponorková nemoc je riziko spojené s dlouho trvajícím pobytem ve stereotypním prostředí, ze kterého se nedá uniknout. Pobyt v takovémto prostředí může zvyšovat únavu a snižovat toleranci k druhým, způsobovat větší uzavřenost. Jedinci zasažení ponorkovou nemocí se můžou projevovat bráněním vlastního prostoru, vyhýbání se očního kontaktu s ostatními nebo zvýšenou agresivitou (Matoušek, 1999, Mühlpachr, 2007).

Bojový stres

Hrstka (2012) tvrdí: „Stres je proces připravování se na nakládání se stresorem. Stres

zahrnuje fyziologický reflex, který připravuje tělo na boj nebo na útěk. Příklady těchto reflexů jsou vyburcování, rozrušení nervového systému, uvolnění adrenalinu do krevního řečiště, změny v prokrvení nejrůznějších částí těla, a tak podobně. Stres zahrnuje fyzické a duševní procesy, které v jistou dobu potlačí vyburcování či úzkost. Ve stresu jsou také zahrnuty doprovodné emocionální odezvy a automatické vjemové a kognitivní procesy na zhodnocení nejistoty nebo hrozby. Tyto automatické procesy mohou být instinktivní nebo naučené.“

Hrstka, Vosečková a Celba (2009) upozorňují, že stres může, ale nemusí, zahrnovat uvědomění si hrozby, je ale nutné, aby byl stresor na jisté úrovni vnímán, aby mohl způsobit stres. To, jak velký stres je vnímán, do značné míry závisí na individuálním ocenění stresoru a také celkovém kontextu, a to i tehdy, když vlastní ocenění není správné. Proces stresu zahrnuje procesy psychologické obrany, které mohou odfiltrovat vnímání a správné ocenění, a tím chránit vojáka před vnímáním větší hrozby, než je schopen unést. Nezvládnutý stres bude mít velký vliv na další utváření negativních vztahů mezi vojáky a tím i na neplnění povinností souvisejících s působením v zahraniční misi. Čeští vojáci se na letišti v Afghánském Bagramu osobně setkali s nápadem americké armády, takzvanými „combat stress dogs“ tedy s protistresovými psy.

Bagramský combat stress dog je maďarská ohařka jménem Eden a je v hodnosti majora. Na rozdíl od ostatních služebních psů, kteří jsou cvičeni na detekci výbušnin a ke strážní službě, je náplní práce majorky Eden navštěvovat základny po celém Afghánistánu a poskytovat vojákům možnost rozptýlení formou hry a vzájemné interakce pomocí canisterapie a na chvíli zapomenout na každodenní povinnosti (kolektiv 6. čety 2. strážní roty, 2014).

Četař Tomáš S. z výsadkového praporu Chrudim vypráví: „Během patrol občas jezdíme jednat s představiteli Afghánské národní armády na jejich základnu poblíž té naší. Během jednoho takového jednání se k nám přibatolilo malé štěně a chtělo si hrát. Pokaždé, když jsme příště jeli na toto místo, brávali jsme pro něj s sebou pamlsky na přilepšenou. Znalí místních poměrů vědí, že místní psi často nemívají právě veselý osud. Postupně se nám v hlavách začal rodit nápad, že by bylo dobré Míšu, jak jsme ji pojmenovali, dostat pryč. Když nám ji dokonce afghánští vojáci nabídli s tím, že ji nechtějí, bylo rozhodnuto. Zbývalo jenom najít cestu. V Afghánistánu v dnešní době již funguje několik organizací z USA a Evropy zabývajících se zlepšováním podmínek života místních domácích zvířat. Jednu takovou společnost jsme kontaktovali a od té doby šlo vše jako na drátkách.“ Bagram, Afghánistán,

2014 (6. četa 2. strážní roty BAF, 2014).

AAT (Animálně asistovaná terapie) získala velkou pozornost v oblasti civilního a vojenského zdravotnictví. Od roku 2007 funguje ve Spojených státech program, pracující se zraněnými vojáky ze zahraničních misí. Tímto programem již prošli tisíce amerických vojáků s polytraumatickými zraněními včetně traumatických poranění mozku, posttraumatického stresu, depresí, popálenin a amputací končetin. Tento program má velmi dobré výsledky v rehabilitaci vojáků, kteří se vrací buď do aktivní služby anebo získávají statut válečných veteránů (Beck, 2012).

Ze zkušeností je známo, že vojáci si neradi stěžují. Na první pohled zdravý voják může být ovlivněn stresem nebo strachem. Tento stav se dá na první pohled jen těžko zjistit, pokud voják nevyhledá lékařskou pomoc, může v nejhorším případě ohrozit život svůj nebo celé jednotky. Není na čase si připustit, že pes je vhodným nenásilným doplňkem k odbourávání stresu?

Na zjištění platnosti výše popisovaných výzkumů teoretických znalostí zrealizují případovou studii s předpokladem, že skupina psovodů bude celkově méně psychicky zatížena, než skupina vojáků 31. Brigády chemické a biologické ochrany Liberec (31. Brchbo), (dále jen „chemici“), z důvodu přítomnosti služebních psů.

Na základě poznatků z předchozích kapitol by bylo vhodné zjistit zda:

- Služební pes je pro psovoda psychickou oporou v psychicky náročném prostředí zahraniční mise a pomáhá mu lépe snášet průběh zahraniční mise.
- Zdali je pes je pozitivním prvkem pro psovoda v zahraniční misi.
- Zdali vojáci, kteří slouží v zahraničních misích bez psů, mají zájem o psy a tento kontakt vyhledávají.

4. Hypotéza

V kontextu výše uvedených myšlenek a ve vztahu k hlavnímu cíli práce jsme si stanovili následující hypotézy:

Hypotéza č. 1:

Psovodi prožívají v misích nudu méně často než příslušníci 31. brigády chemické a biologické ochrany Liberec.

Hypotéza č. 2:

Psovodi prožívají s ohledem na přítomnost svých služebních psů v zahraničních misích stres méně často než vojáci 31. brigády chemické a biologické ochrany Liberec.

Hypotéza č. 3:

Psovodi zažívají „ponorkovou nemoc“ méně často než vojáci 31. brigády chemické a biologické ochrany Liberec.

5. Metodika výzkumu

5.1 Charakteristika souboru

Informace byly získány od systematicky vybraných psovodů, příslušníků CVK Chotyně (N = 50) a chemiků, příslušníku 31. brigády chemické a biologické ochrany v Liberci (N = 50). Oba tyto vojenské útvary byly a jsou pravidelnými účastníky vojenských misí AČR. Respondenty jsou řadoví vojáci zařazení na různých funkcích, kteří prožili minimálně jednu misi. Mezi dotazovanými psovody bylo i několik veteránů zahraničních misí ve výslužbě.

Ke sběru dat bylo použito dotazníkové šetření. U CVK Chotyně byli osloveni psovodi jednotlivě. Brigáda chemické a biologické ochrany v Liberci byla vybrána pro velký počet svých příslušníků, kteří byli zařazení do zahraničních misí a tyto mise úspěšně absolvovali.

Obě skupiny vojáků patří v rámci AČR ke speciálnímu druhu vojsk a typ misí, do kterých byli vysíláni, je velmi podobný. Psovodi z CVK Chotyně byli mnohokrát začleněni do jednotky Brigády chemické a biologické ochrany, jako specialisté na detekci výbušnin.

5.2 Charakteristika výzkumných metod

Základní výzkumnou metodou bylo dotazníkové šetření formou ankety. Ta byla sestavena na základě zkušeností autora s vojenskými misemi a konzultována s psychologem AČR podplukovníkem Mgr. Zdeňkem Hrstkou Ph.D. z Fakulty vojenského zdravotnictví, University obrany. Obsah ankety byl zaměřen na stresové faktory působící na vojáky v zahraničních misích (podrobněji viz příloha 1. a příloha 2).

Při zpracování ankety byly použity dva typy formulářů. Využití dvou formulářů v dotazníkovém šetření vychází z faktu, že psovod je se svým psem v každodenním kontaktu, na rozdíl od vojáka působícího v zahraniční misi bez služebního psa. (Tento voják musí kontakt se psy vyhledávat ze své vlastní vůle, nad rámec své standardní činnosti). Anketa obsahuje blok společných otázek pro obě skupiny respondentů a blok otázek zaměřených na každou skupinu zvlášť. Tato anketa přímo nevychází z žádného doposud použitého průzkumu. Byla vytvořena pouze pro potřeby této práce.

5.3 Podmínky a organizace sběru dat

Výzkum sleduje celkem 100 respondentů, vojáků z povolání, kteří souhlasili s vyplněním

ankety. 50 příslušníků CVK Chotyně a 50 příslušníků Brigády chemické a biologické ochrany Liberec. Podmínkou bylo, aby každý dotazovaný prošel alespoň jednou zahraniční misí bez ohledu na typ mise a jeho činnost v zahraniční misí. Respondenti byli účastníky misí v Kuvajtu (Pouštní bouře), Iráku (MNF I), Afghánistánu (ISAF - PRT), Kosovu (KFOR) a Mali (EU TM).

Sběr dat probíhal v době od 1. dubna 2014 do 1. května 2014. Anketa byla zadána respondentům v papírové podobě osobně s vysvětlením, k čemu budou výsledky použity. Respondenti byli dále ujištěni, že je celý průzkum anonymní. Respondenti z Liberecké brigády chemické a biologické ochrany vyplňovali anketu společně na zasedací místnosti v areálu útvaru v Liberci v rámci jedné hodiny. Psovodi z CVK Chotyně vyplňovali anketu jednotlivě v rámci jednoho týdne.

5. 4 Statistické metody zpracování dat

Vzhledem ke struktuře dotazníkového šetření a diskrétnímu charakteru získaných dat proběhlo jejich statistické zpracování následujícím způsobem. Pro přehlednou prezentaci výsledků byly využity tabulky četností. V rámci indukční statistiky byly pro jednotlivé odpovědi vytvořeny bodové a intervalové odhady relativních četností. Výpočty byly provedeny pro multinomické rozdělení a zobecňují zjištěné výsledky na celkovou populaci vybraných armádních složek (chemici, psovodi). V rámci ověřování rozdílnosti odpovědí pro sledované skupiny vojáků, byly použity kontingenční tabulky. Ze statistického hlediska šlo u každé společné otázky o ověření hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí na příslušnosti k dané složce AČR (CVK Chotyně a chemiků, příslušníků 31. brigády chemické a biologické ochrany v Liberci). Přičemž nulová a alternativní hypotéza znějí následovně:

H₀: Příslušnost ke složce AČR (chemik, psovod) **nemá vliv** na strukturu odpovědí v dané otázce.

H₁: Příslušnost ke složce AČR (chemik, psovod) **má vliv** na strukturu odpovědí v dané otázce.

Popis hodnot v anketě

1. Hodnota 1 – velmi často
2. Hodnota 2 – často
3. Hodnota 3 – ano
4. Hodnota 4 – trochu
5. Hodnota 5 – vůbec

6. Výsledky

Tabulka 1 uvádí četnost odpovědí psovodů na otázky 1 – 14 (to jsou dotazy společné pro psovody i chemiky).

Tabulka č. 1: Tabulka četností odpovědí – psovodi.

Tabulka četností - psovodi (N = 50)					
Otázka č.	Kategorie				
	1	2	3	4	5
1	2	4	12	16	16
2	4	2	18	5	21
3	3	2	11	13	21
4	1	5	14	14	16
5	3	1	6	16	24
6	3	2	5	17	23
7	4	6	16	14	10
8	0	2	4	15	29
9	0	2	0	6	42
10	0	4	20	3	23
11	9	5	31	3	2
12	1	0	0	0	49
13	2	3	9	13	23
14	0	1	9	16	24

Z tabulky č. 2 je zřejmé, četnost jednotlivých odpovědí chemiků na otázky 1 – 14 (to jsou dotazy společné pro psovody i chemiky).

Tabulka č. 2: Tabulka četností odpovědí – chemici.

Tabulka četností - psovodi (N = 50)					
Otázka č.	Kategorie				
	1	2	3	4	5
1	1	2	16	16	15
2	5	7	10	7	21
3	2	7	13	12	16
4	2	7	17	17	7
5	3	5	8	23	11
6	2	10	9	19	10
7	5	8	17	13	8
8	2	6	8	12	22
9	1	5	3	13	28
10	1	3	18	8	20
11	19	7	21	3	0
12	2	0	1	0	47
13	4	4	9	19	14
14	17	7	21	4	1

V příloze 3 a 4 jsou dále v rámci induktivní statistiky uvedena zobecnění na celkovou populaci sledovaných složek.

Jako první byly vyhodnoceny otázky totožné pro obě skupiny.

1. Zažil jste někdy v misi nudu?

Tabulka č. 3: Analýza odpovědí na otázku č. 1.

Kontingenční tabulka						
		Otázka č.: 1				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	2	4	12	16	16	50
Psovodi	1	2	16	16	15	50
Celkem	3	6	28	32	31	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
χ^2 kritická	11,07	χ^2 test	6,301843	Zamítnutí H0:		NE

Legenda: χ^2 kritická – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2 test – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi).

V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H₀, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H₁ a struktura odpovědí chemiků a psodů je rozdílná.

Odpovědi na otázku č. 1 (viz. Tabulka č. 3) byly u obou skupin velice podobné. Z výsledků je patrné, že vojáci nudu spíše nezažívají. Pouze 35% všech dotázaných odpovědělo, že nudu v misi zažívalo. 45% všech dotázaných nudu zažívalo trochu nebo vůbec.

2. Zažil jste v misi ostřelování základny?

Tabulka č. 4: Analýza odpovědí na otázku č. 2.

Kontingenční tabulka						
Otázka č.: 2						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	4	2	18	5	21	50
Psodů	5	7	10	7	21	50
Celkem	9	9	28	12	42	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	5,507937	Zamítnutí H₀:		NE

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H₀ (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psodů). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H₀, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H₁ a struktura odpovědí chemiků a psodů je rozdílná.

Z tabulky č. 4 je zřejmé, že se odpovědi u obou skupin nelišily, 50% všech dotázaných ostřelování základny nezažilo vůbec a 50% ostřelování základny více či méně zažilo.

3. Zažil jste v misi kontakt s nepřítelem?

Tabulka č. 5: Analýza odpovědí na otázku č. 3.

Otázka						
Kontingenční tabulka		č.: 3				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	3	2	11	13	21	50
Psovodi	2	7	13	12	16	50
Celkem	5	9	24	25	37	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	15,93006	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

V odpovědích na otázku č. 5 byly mezi skupinami jen malé rozdíly. 63 respondentů odpovědělo, že se do kontaktu s nepřítelem více či méně dostalo. Kontakt s nepřítelem zažilo 29 chemiků a 34 psovodů

4. Prožíval jste v misi stres?

Tabulka č. 6: Analýza odpovědí na otázku č. 4.

Otázka						
Kontingenční tabulka		č.: 4				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	1	5	14	14	16	50
Psovodi	2	7	17	17	7	50
Celkem	3	12	31	31	23	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	28,38453	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 6 je zřejmé, že 77 respondentů v misi stres prožívalo. 34 chemiků a 43 psovodů stres prožívalo. Výsledek statistiky ukazuje velmi podobný výsledek obou skupin.

5. Měl jste někdy v misi pocit, že trpíte tzv. „ponorkovou nemocí“?

Tabulka č. 7: Analýza odpovědí na otázku č. 5.

Kontingenční tabulka						
Otázka č.: 5						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	3	1	6	16	24	50
Psovodi	3	5	8	23	11	50
Celkem	6	6	14	39	35	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	64,01868	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 7 je patrné, že chemici jsou méně postiženi tzv. „ponorkovou nemocí“. Tento rozdíl je statisticky průkazný.

6. Zažil jste v misi strach o sama sebe?

Tabulka č. 8: Analýza odpovědí na otázku č. 6.

Kontingenční tabulka						
Otázka č.: 6						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	3	2	5	17	23	50
Psovodi	2	10	9	19	10	50
Celkem	5	12	14	36	33	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	69,45426	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi).

V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H₀, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H₁ a struktura odpovědí chemiků a psodů je rozdílná.

Z tabulky č. 8 je zřejmé, že psodů prožívali více strachu. Až 41% psodů vnímalo v misi, různě intenzivně, strach. 50% chemiků odpovědělo, že strach nepociťovali vůbec. Tento rozdíl je statisticky průkazný.

7. Zažil jste v misi strach o to, co se děje doma v ČR?

Tabulka č. 9: Analýza odpovědí na otázku č. 7.

Otázka						
Kontingenční tabulka č.: 7						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	4	6	16	14	10	50
Psodů	5	8	17	13	8	51
Celkem	9	14	33	27	18	101
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	3,093194	Zamítnutí H₀:		NE

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H₀** (ANO/NE) – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psodů). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H₀, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H₁ a struktura odpovědí chemiků a psodů je rozdílná.

Tabulka č. 9 uvádí, že došlo ke shodě obou skupin. Vojáci pocíťovali strach o to co se děje doma v ČR velmi podobně. Ani jedna ze skupin neprožívala tento strach výrazněji.

8. Zažil jste v misi strach o základnu?

Tabulka č. 10: Analýza odpovědí na otázku č. 8.

Otázka						
Kontingenční tabulka		č.: 8				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	0	2	4	15	29	50
Psovodi	2	6	8	12	22	50
Celkem	2	8	12	27	51	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	26,81373	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 10 je zřejmé, že více než 50% všech dotázaných se shodla, že strach o základnu zažila. V této otázce nebyl patrný téměř žádný rozdíl mezi skupinami.

9. Trpěl jste v misi depresi?

Tabulka č. 11: Analýza odpovědí na otázku č. 9.

Otázka						
Kontingenční tabulka		č.: 9				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	0	2	0	6	42	50
Psovodi	1	5	3	13	28	50
Celkem	1	7	3	19	70	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	71,33233	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 11 je zřejmé, že se až 90% chemiků depresí v misi netrpělo. Naproti tomu skoro 50% psovodů odpovědělo, že depresí během mise více či méně trpělo. Tento rozdíl je statisticky průkazný.

10. Dostal jste se v misi do kontaktu se smrtí?

Tabulka č. 12: Analýza odpovědí na otázku č. 10.

Otázka						
Kontingenční tabulka č.: 10						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	0	4	20	3	23	50
Psovodi	1	3	18	8	20	50
Celkem	1	7	38	11	43	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	11,86507	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 12 je patrné, že obě skupiny respondentů odpovídaly téměř shodně. Až 50% všech dotázaných se dostalo do kontaktu se smrtí.

11. Měl jste před misí a v misi motivaci k účasti v misi?

Tabulka č. 13: Analýza odpovědí na otázku č. 11.

Otázka						
Kontingenční tabulka č.: 11						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	9	5	31	3	2	50
Psovodi	19	7	21	3	0	50
Celkem	28	12	52	6	2	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	55,91392	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Tabulky č. 13 je patrné, že, vojáci AČR jsou motivováni k účasti v zahraniční misi.

12. Došlo ve Vašem případě k repatriaci?

Tabulka č. 14: Analýza odpovědí na otázku č. 12.

Otázka						
Kontingenční tabulka		č.: 12				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	1	0	0	0	49	50
Psovodi	2	0	1	0	47	50
Celkem	3	0	1	0	96	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	2,1875	Zamítnutí H0:		NE

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 , **Zamítnutí H0 (ANO/NE)** – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi). V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Tento dotaz nebyl vhodně položen. Vypovídající hodnota je nulová.

13. Zažil jste po návratu z mise nějaké osobní problémy?

Tabulka č. 15: Analýza odpovědí na otázku č. 13.

Otázka						
Kontingenční tabulka		č.: 13				
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	2	3	9	13	23	50
Psovodi	4	4	9	19	14	50
Celkem	6	7	18	32	37	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	32,56186	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 ,
Zamítnutí H0 (ANO/NE) – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi).
 V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 15 vyplývá, že až 50% chemiků zažívá po návratu z mise osobní problémy. 50% chemiků tvrdí, že problémy po misi nezažilo vůbec. Statistika ukázala, že více než 50% psovodů problémy po misi zažila. Zhruba 30% psovodů odpovědělo, že problémy nezažilo vůbec. Tento výsledek je statisticky průkazný.

14. Pomohla Vám v misi přítomnost a kontakt se psy AČR s výše dotazovanými problémy?

Tabulka č. 16: Analýza odpovědí na otázku č. 14.

Kontingenční tabulka						
Otázka č.: 14						
Složka	Kategorie					Celkem
	1	2	3	4	5	
Chemici	0	1	9	16	24	50
Psovodi	17	7	21	4	1	50
Celkem	17	8	30	20	25	100
Testování hypotézy o nezávislosti (homogenitě) odpovědí						
$\chi^2_{\text{kritická}}$	11,07	χ^2_{test}	312,83	Zamítnutí H0:		ANO

Legenda: $\chi^2_{\text{kritická}}$ – kritická hodnota testové statistiky χ^2 , χ^2_{test} – vypočtená příslušná testová statistika χ^2 ,
Zamítnutí H0 (ANO/NE) – Výsledek ověřování hypotézy o homogenitě odpovědí (chemici x psovodi).
 V případě, že v tabulce je uvedeno NE, považujeme za platnou hypotézu H0, tedy, že rozložení odpovědí chemiků a psovodů na danou otázku lze považovat za shodné. V případě, že je uvedeno ANO, platí hypotéza H1 a struktura odpovědí chemiků a psovodů je rozdílná.

Z tabulky č. 16 je zřejmé, že 50% chemiků v anketě odpovídá, že jim kontakt se psy AČR pomohl. Až 95% psovodů se shodlo, že jim kontakt se služebním psem pomohl s jejich problémy, které v misi měli. Tento výsledek je statisticky průkazný.

- Za druhé byly vyhodnoceny otázky rozdílné pro obě skupiny.

Vyhodnocení dotazů pro psovody.

1. Pomáhal Vám služební pes lépe snášet průběh mise?

Všichni psovodi odpověděli, že jim pes pomáhal lépe snášet průběh mise. Tento výsledek je statisticky průkazný.

2. Myslíte si, že by mise byla lehčí bez služebního psa, než s ním?

Celá jedna polovina psovodů odpověděla jednoznačně, že bez služebního psa by mise lehčí nebyla. Až 40% psovodů si myslí, že mise by byla lehčí jen trochu. Zbýlých 10% dotázaných psovodů si myslí, že bez služebního psa by mise lehčí byla. Tento výsledek je statisticky průkazný.

Vyhodnocení dotazů pro chemiky.

1. Dostal jste se v misi do kontaktu se psy AČR?

Pouze okolo 15% dotázaných odpovědělo, že se v zahraničních misích vůbec nedostalo do kontaktu se služebními psy AČR. Zbýlých 85% se do kontaktu se psy AČR, více či méně, dostalo. Toto vypovídá o velmi podobném typu nasazení obou jednotek v zahraničí. Tento výsledek je statisticky průkazný.

2. Vyhledával jste v misi kontakt se psy AČR?

Až 60% všech dotázaných chemiků odpovědělo, že v misi vyhledávalo kontakt se psy AČR. Až 25% dotázaných vyhledávalo tento kontakt často.

3. Často jste vyhledával v misi kontakt se psy AČR?

Výsledek statistiky říká, že často tento kontakt vyhledávalo kolem 40% chemiků.

6.1 Shrnutí výsledků ve vztahu ke stanoveným hypotézám

H1: Zažil jste někdy v misi nudu?

Hypotéza č. 1 byla, že psovodi se budou v zahraniční misi nudit méně, z důvodu péče o psy, která je dle výpovědi mnoha psovodů nad rámec plnění úkolů v misi. Statistika ukazuje,

že chemici v zahraniční misi zažívají nudu stejně často, jako psovodi. Hypotéza 1 nebyla potvrzena.

H2: Psovodi prožívají méně stresu, než ostatní vojáci, z důvodu přítomnosti jejich služebních psů.

Ze statistiky vyplývá, že psovodi prožívají stres v průměru stejně jako chemici. Hypotéza č. 2 nebyla potvrzena.

H3: Měl jste někdy v misi pocit, že trpíte tzv. „ponorkovou nemocí“?

Chemici jsou dle výsledků statistiky méně postiženi tzv. „ponorkovou nemocí“. Přítomnost psů, dle výsledků ankety, nemá u vojáků vliv na „ponorkovou nemoc“. Hypotéza č. 3 nebyla potvrzena.

7. Diskuse

Po vyhodnocení ankety v případové studii bylo zjištěno, že chemici záměrně přicházejí do kontaktu se služebními psy AČR. Většina z nich připouští, že jim psi pomáhají s problémy souvisejícími s pobytem v zahraničních misích. U psů hledají rozptýlení a odreagování. Zároveň v přítomnosti psů zapomínají na stres. S tímto tvrzením souhlasí Katcher (1981) a Trauer (1990).

Z každé návštěvy vojáků (v případě této konkrétní studie - chemiků), vyplývá navázání kontaktu mezi chemiky a psy, ale zároveň i mezi chemiky a psovody. Psovod je zajímavý, díky svému služebnímu psovi pro ostatní vojáky, tak jak o tom hovoří Friedmann, (1995). Dochází tak k volným debatám a zapojením do hry se služebními psy, při kterých dochází k rozptýlení starostí a stresu. Toto tvrzení se shoduje s tvrzením Freeman (2007) a Greenbaum (2006), kteří doložili, že přítomnost psů podporuje komunikaci a interakci mezi lidmi.

Vliv psa na hladinu krevního tlaku nebyl v této práci sledován. Pro získání potřebných hodnot k vyhodnocení této problematiky by bylo potřeba odběru vzorků z prostředí zahraniční mise. Téma vlivu psa na hladinu krevního tlaku se však jeví jako velmi zajímavé, a proto by mohla být podkladem pro další výzkum. Skupina vojáků v zahraničních misích je velice zajímavý soubor, rozsáhlejší studie zaměřená na měření krevního tlaku a působení canisterapie, by mohla být důvodem většího zapojení psů v misích. Burch (1991) uvádí, že již pouhé hlazení psa snižuje krevní tlak u psa i u osoby, která psa hladí. Tento kontakt tj. pouhé hlazení není výhodný pouze pro psovoda, ale i pro služebního psa, pro kterého je pochopitelně pobyt v extrémních podmínkách zahraniční mise také velice náročný a právě kontakt v podobě hlazení snižuje krevní tlak i v případě psa Burch (1991) a Odendaal (2002).

Z odpovědí psovodů, je zřejmé, že psovodi jsou vděční za přítomnost svých služebních psů po jejich boku v zahraničních misích. Psovodi musí několikrát denně vyvenčit služební psy někdy formou procházky, někdy formou běhu. Tato činnost vyžaduje jistou fyzickou zátěž, která je více méně povinná. Činnost tedy působí pozitivně na mentální i fyzické zdraví psovodů. Tento názor podporuje Nerandžič (1999) a Cirulli (2011), kteří pojednávají o aktivizaci fyzických sil, jako o prostředku pozitivně působícím na duševní zdraví.

Výsledky ukazují, že i poměrně malý soubor respondentů má svou vypovídající hodnotu. Přestože je zatížen větší chybou, než kdyby byl soubor rozsáhlejší. Otázky použité v anketě byly použity dobře, stejně tak rozsah odpovědí (1-5). Přesto některé z nich neměly vypovídající hodnoty a měly být v anketě vynechány. Dotaz zaměřený na repatriaci vojáků nebyl položen správně a výsledek nic neprokázal. Důvodem je to, že k repatriacím v AČR dochází zřídka. V tomto souboru se vyskytli tři repatriovaní vojáci, ale anketa již neřešila důvod repatriace. Některé společné dotazy zaměřené na ostřelování základny, kontakt s nepřítelem, strachem o sebe, o situaci doma a o základnu, deprese, kontakt s nepřítelem a se smrtí, byly položeny z důvodu vlivu psů na tyto stresující prožitky.

Vzhledem k tomu, že se ankety zúčastnili za vojáky bez psů pouze chemici, je výsledek částečně zkreslený. Objektivnější výsledek by zajistil větší rozsah respondentů z různých složek armády.

Ze zkušeností psodů, kteří prošli jednou, nebo více zahraničními misemi je známo, že služební psi poskytují psodům odpoutání pozornosti od problémů, pocit, že je psi potřebovali, lásku, poskytnutí hry, dobré nálady a společnosti. Tento názor vystihují McCulloch (1984), Katcher (1981) a Trauer (1990) ve svých studiích Cirulli (2011) ve své práci. Závěrem této práce je fakt, že výše uvedená činnost vede ke snížení stresu a zvýšení psychické pohody.

8. Závěry a doporučení

Při porovnání skupiny psovodů a chemiků byli zjištěny následující výsledky. Ve společné části ankety statistika prokázala, že jak psovodi, tak chemici v zahraničních misích zažívali zhruba ve stejné míře nudu, stres, ostřelování základny, kontakt se smrtí a s nepřítelem, strach o domov i o základnu aj. Obě skupiny se shodují, že jim přítomnost psa pomáhala s problémy, které v misích měli.

Psovodi v této oblasti odpovídali jednoznačně. Služební pes jim prokazatelně pomáhal snášet průběh mise. Psovodi se shodují, že bez služebního psa by zahraniční mise lehčí nebyla.

Tato práce potvrzuje, že chemici účastníci se zahraničních misí společně se psovody (psy) aktivně vyhledávali kontakt se služebními psy AČR.

Při porovnání výsledků tohoto výzkumu a odborné literatury lze říci, že v případě služebních psů a vojáků v zahraničních misích dochází k pozitivní interakci, která má pozitivní vliv na psychiku a duševní pohodu vojáků.

Čeští vojáci v zahraničních misích plní úkoly, které jsou náročné fyzicky a psychicky, často v náročných a nebezpečných podmínkách jak přírodních, tak válečných. Tato práce dokazuje, že pes je pro vojáky jistým východiskem, společníkem a pomocníkem. Ve vztahu k extrémním podmínkám, ve kterých doposud probíhaly zahraniční mise (Afghánistán, Irák, Mali) a velké psychické zátěži na vojáky AČR by bylo pravděpodobně výhodné začlenit do jednotky canisterapeutické psy po vzoru americké armády. Přínos tohoto využití, díky již dokázaným odborným faktům z oblasti canisterapie, by byl patrný. I přesto, že AČR do misí vysílá minimální počty psů a psovodů, kteří jsou prioritně určeni na specializovanou činnost, nikoli ke canisterapii, je z provedeného výzkumu patrné, že o služební psy v systému AČR zájem je. Tato práce poukazuje na absenci odborného využití zvířat při řešení psychologických problémů vojáků v misích a stejně tak při řešení zdravotních problémů a úrazů, které se vojákům stávají jak v zahraničních misích, tak při výcviku v rámci České republiky. V tomto ohledu bychom měli následovat naše spojence jako například Spojené státy americké, kde tato praxe probíhá již od druhé světové války,

Cíl práce byl splněn, případová studie prokázala, že služební psi jsou vnímáni také jako psychologická pomoc v těžkých podmínkách válečných konfliktů.

9. Přehled použité a prostudované literatury

- Axelsson, E., Ratnakumar, A., Arendt, M., L., Maqbool, K., Webster, M., T., Perloski, M., Liberg, O., Arnemo, J., M., Hedhammar, Å., Lindblad-Toh, K. 2013. The genomic signature of dog domestication reveals adaptation to a starch-rich diet. *Nature*. 495. 360-364.
- Beck, E. 2012. The Effects of Animal-Assisted Therapy on Wounded Warriors in an Occupational Therapy Life Skills Program. *The United States Medical Department Journal*. 5(6). 38.
- Benda, W., McGibbon, N. H. Kathryn, L. G. 2003. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*. 9(6). 817-825.
- Bronson, C, Brewerton K, Ong, J, Palanca, C, Sullivan S. J. 2010. Does hippotherapy improve balance in persons with multiple sclerosis: a systematic review. *European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine*. 46(3). 347-353.
- Budzińska-Wrzesień, E. , Wrzesień, R. , Jarmuł-Pietraszczyk, J. , Świtacz, A. 2012. Therapeutic role of animals in human life – examples of dog and cat assisted therapy. *Towarzystwo Chemii i Inżynierii Ekologicznej*. 19(11). 1375-1381.
- Burch, M. R. 1991. Animal-assisted therapy and crack babies: A new frontier. *Pet Partners Program. A Delta Society Newsletter*. 1(2). 1-2.
- Bustad, L. K., Hines, L. 1984. Historical perspectives of the human-animal bond. Anderson R. K., Hart B. L., Hart L.A., eds. *The Pet connection: Influence on Our Health and Quality of life*. Minneapolis. s. 15-29.
- Cirulli, F., Animal-assisted interventions in mental health. *Annali dell'Istituto Superiore di Sanità*. 47(4). 339-340.
- Eisertová, J., 2007. Canisterapie - terminologie. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. In: Velemínský, M. Dona. České Budějovice. s. 60. ISBN 978-80-7322-109-6.
- Fine, A. H. 2010. Academic Press is an imprint of Elsevier. London. s. 588. ISBN: 978-0-12-381453-1.
- Freeman, M., 2007. Terminologie v zooterapii. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. In: Velemínský, M. Dona. České Budějovice. s. 335. ISBN 978-80-7322-109-6
- Friedman, E. 1995. The role of pets in enhancing human well-being: physiological effects. Pergamon. Oxford. s. 33-53, 39. ISBN: 008-04-2284-5
- Galajdová, L. 1999. Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie. Grada. Praha. s. 160. ISBN 80-7169-789-3.

- Greenbaum, S. D. 2006. Introduction to working with Animal Assisted Crisis Response animal handler teams. *International journal of emergency mental health*. 8(1). 49-63.
- Havel, V. 1999. Rozkaz prezidenta České republiky číslo 9. Praha.
- Hlušicková, T., Gardiánová, I., 2014. Farming therapy for therapeutic purposes. *ScienceDirect*. 16(1). 51-56.
- Holář, V. Rozhodnutí ministra obrany, 11/1995.
- Hrstka, Z. 2012. Psychosociální aspekty zahraničních mírových misí armády České republiky. Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta. s. 137.
- Hrstka, Z., Vosečková, A., Celba, P. 2009. Psychologie zdraví, 3. díl, bojový stres. Hradec Králové. Univerzita obrany. Fakulta vojenského zdravotnictví.
- Chrtek, B., Kašpar, Z., Vetyšková, M. 1955. Speciální výcviky psů. Naše vojsko. Národní podnik. Praha. s. 139.
- Katcher, A. H. 1981. Interaction between people and their pets: form and function. In B Fogle (Ed). *Interrelations Between People and Pets* Springfield. s. 41-67. Charles C. Thomas.
- Katcher, A. H., Wilkins, G. G. 1994. The use of animal assisted therapy and education with attention-deficit hyperactive and conduct disorders. *Interactions*. 12(4). 1-5.
- Kholová, H. 1987. Historie psího rodu. *Práce*. s. 328. ISBN: 24 – 007 – 87.
- Kolektiv 6. Čety 2. Strážní roty BAF. 2014. Canisterapie v Bagramu. ŠIS. Afghánistán.
- Kotrschal, K., Ortbauer B., 2003. Behavioral effects of the presence of a dog in a classroom. *Anthrozoos*, 16, 2, 147- 159, ISSN 0892-7936.
- Larson, G., Karlsson, E., K., Perri, A., Webster, M., T., Ho, S., Y., W., Peters, J., Stahl, P., W., Piper, P., J., Lingaas, F., Fredholm, M., Comstock, K., E., Modiano, J., F., Schelling, C., Agoulnik, Leegwater, P., A., Dobney, K., Vigne, J-D., Vila, C., Andersson, L., Lindblad-Toh, K., 2012. Rethinking dog domestication by integrating genetics, archeology, and biogeography. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 109(23). 8878–8883.
- Lochman, M. 3rd October 2014. pers. comm.
- Martynek, R. 5th October 2014. pers. comm.
- Matoušek, O. 1999. Ústavní péče. Druhé, rozšířené a přepracované vydání. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
- McCulloch, M.J. 1985. Pets in therapeutic programmes for the aged. *Journal of the Delta Society*. 2(1). 30-37.
- Mikulica, V. 1985. Poznej svého psa. Státní zemědělské nakladatelství. s. 306 ISBN: 80-85843-00-5.

- Mühlpachr, P. 2007. Vývoj ústavní péče. s. 295 . Brno. ISBN 80- 210-2512-3
- Nerandžič, Z. 2006. Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí. Albatros. Praha. s. 159. ISBN: 80-00-01809-8.
- Nimer, J, Lundahl B. 2007. Animal-Assisted Therapy: A Meta-Analysis. Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals, 20(3). 225-238.
- O'Callaghan, D. (2008). Exploratory study of animal assisted therapy interventions used by mental health professionals. [online]. 2008 [cit. 2011-8-16]. Dostupné z <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc6068/m1/1/high_res_d/dissertation.pdf> .
- Odendaal, J. 2002. Pets and Our Mental Health. Vantage Press. New York. s. 199.
- Purmenský, M. 1st November 2014. pers. comm.
- Holář, V. 1995. Rozhodnutí ministra obrany č. 11/1995.
- Růžička, J. 1996. Pes k obraně osob a ochraně majetku aneb Člověče, neboj se, máš-li psa! Dona. České Budějovice. s. 171. ISBN: 80-85463-76-8.
- Salk, P. Who did Freud use for therapy? [online]. 2010 [cit. 2011-8-13]. Dostupné z <<http://blog.adoptapet.com/who-did-freud-use-for-therapy/>>.
- Schaefer, K. (2002). Human-animal interactions as a therapeutic intervention. Counselling and Human Development, 34(5), 1-17.
- Skoglund, P., Götherström, A., Jakobsson, M. 2010. Estimation of Population Divergence Times from Non-Overlapping Genomic Sequences: Examples from Dogs and Wolves. Oxford Journals. 28(4). 1505-1517.
- Schneider, M. S., Harley LP., 2006. How dog influence the evaluation of psychotherapist. 19(2). 128-142. ISSN 0892-7936.
- Tichá, V., 2007. Legislativní úprava týkající se praktikování zooterapie. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. In: Velemínský, M. Dona. České Budějovice. s. 47–48. ISBN 978-80-7322-109-6.
- Trauer, T. 1990. A Family Guide to Healthy Living – Coping with Stress. Tafelberg. ISBN: 0624028798.
- Velemínský, M. 2007. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. DONA. České Budějovice. 335s. ISBN: 978-80-7322-109-6.
- Wilson, C. C. 1991. The pets as an anxiolytik intervention. The Journal of Nervous and Mental Disease. s. 179. 482-489.
- Zákon č. 246/1992 Sb. 1992. Zákon na ochranu zvířat proti týrání.

Seznam použitých zkratk

AAA – Animal Assisted Activities

AACR – Animal-asisted crisis response

AAE – Animal Assisted Education

AAT – Animal Assisted Therapy

AČR – Armáda České republiky

BRCHBO – Brigáda chemické a biologické ochrany

CVK – Centrum vojenské kynologie

EU TM - European Training Mission

ISAF – International security assistance forces

KFOR – Kosovo Forces

MNF I – Multi National Forces Iraq

NATO – North Atlantic Treaty Organisation

OSN – Organizace spojených národů

PRT – Provinční rekonstrukční tým

10. Samostatné přílohy

seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro skupinu psovodů.

Příloha 2: Dotazník pro skupinu chemiků Liberec.

Příloha 3: Bodové a intervalové odhady pro celkovou populaci (relativní četnosti %) – psovodi.

Příloha 4: Bodové a intervalové odhady pro celkovou populaci (relativní četnosti %) – chemici.

Příloha 1

ANKETA

Anketa na zjištění vlivu psů na vojáky v zahraničních misích

Vážení kolegové, kolegyně!

Prosím Vás o vyplnění ankety, která je součástí výzkumu zaměřeného na zjištění vlivu psů na účastníky zahraničních vojenských misích Armády České Republiky. Cílem dotazníku je zjistit jaký vliv má přítomnost psů v misích na vojáky AČR. Anketa je anonymní a výsledky budou použity pouze do statistiky v bakalářské práci praporčíka Jana Krejčího na České zemědělské universitě v Praze. Výsledky se nedostanou do neoprávněných rukou.

Předem děkuji za pravdivě vyplněné informace, které přispějí kvalitní vypovídací hodnotě celého průzkumu.

Příklad:	1. Velmi často	2. často	3. Ano	4. Trochu	5. Vůbec
Chodíte plavat?		X			
Otázka:	1. Velmi často	2. často	3. Ano	4. Trochu	5. Vůbec
1. Pomáhal Vám služební pes lépe snášet průběh mise?					
2. Myslíte si, že by mise byla lehčí bez služebního psa, než s ním?					
3. Zažil jste někdy v misi nudu?					
4. Zažil jste v misi ostřelování základny?					
5. Zažil jste v misi kontakt s nepřítelem?					
6. Prožíval jste v misi stres?					
7. Měl jste někdy v misi pocit, že trpíte tzv. „ponorkovou nemocí“?					
8. Zažil jste v misi strach o sebe sama?					
9. Zažil jste v misi strach o to, co se děje doma v ČR?					
10. Zažil jste v misi strach o základnu?					
11. Trpěl jste v misi depresemi?					
12. Dostal jste se v misi do kontaktu se smrtí?					
13. Měl jste před misí a v misi motivaci k účasti v misi?					
14. Došlo ve Vašem případě k repatriaci?					
15. Zažil jste po návratu z mise nějaké osobní problémy?					
16. Pomohla Vám v misi přítomnost a kontakt se psy AČR s výše dotazovanými problémy?					
17. Pomáhal Vám služební pes lépe snášet průběh mise?					

Příloha 2

ANKETA

Anketa na zjištění vlivu psů na vojáky v zahraničních misích

Vážení kolegové, kolegyně!

Prosím Vás o vyplnění ankety, která je součástí výzkumu zaměřeného na zjištění vlivu psů na účastníky zahraničních vojenských misích Armády České Republiky. Cílem dotazníku je zjistit jaký vliv má přítomnost psů v misích na vojáky AČR. Anketa je anonymní a výsledky budou použity pouze do statistiky v bakalářské práci praporčíka Jana Krejčího na České zemědělské universitě v Praze. Výsledky se nedostanou do neoprávněných rukou.

Předem děkuji za pravdivě vyplněné informace, které přispějí kvalitní vypovídací hodnotě celého průzkumu.

Příklad:	1. Velmi často	2. často	3. Ano	4. Trochu	5. Vůbec
Chodíte plavat?		X			
Otázka:	1. Velmi často	2. často	3. Ano	4. Trochu	5. Vůbec
1. Dostal jste se v misi do kontaktu se psy AČR?					
2. Vyhledával jste v misi kontakt se psy AČR?					
3. Často jste vyhledával v misi kontakt se psy AČR?					
4. Zažil jste někdy v misi nudu?					
5. Zažil jste v misi odstřelování základny?					
6. Zažil jste v misi kontakt s nepřítelem?					
7. Prožíval jste v misi stres?					
8. Měl jste někdy v misi pocit, že trpíte tzv. „ponorkovou nemocí“?					
9. Zažil jste v misi strach o sama sebe?					
10. Zažil jste v misi strach o to, co se děje doma v ČR?					
11. Zažil jste v misi strach o základnu?					
12. Trpěl jste v misi depresiemi?					
13. Dostal jste se v misi do kontaktu se smrtí?					
14. Měl jste před misí a v misi motivaci k účasti v misi?					
15. Došlo ve Vašem případě k repatriaci?					
16. Zažil jste po návratu z mise nějaké osobní problémy?					
17. Pomohla Vám v misi přítomnost a kontakt se psy AČR s výše dotazovanými problémy?					

Příloha 3

Bodové a intervalové odhady pro celkovou populaci (relativní četnosti %) – psovodi.

Bodové (B) a intervalové (I) odhady pro celkovou populaci (relativní četnosti %)					
Ot. č.	Kategorie				
	1	2	3	4	5
1	2 ± 3,9 %	4 ± 5,4 %	32 ± 12,9 %	32 ± 12,9 %	30 ± 12,7 %
2	10 ± 8,3 %	14 ± 9,6 %	20 ± 11,1 %	14 ± 9,6 %	42 ± 13,7 %
3	4 ± 5,4 %	14 ± 9,6 %	26 ± 12,2 %	24 ± 11,8 %	32 ± 12,9 %
4	4 ± 5,4 %	14 ± 9,6 %	34 ± 13,1 %	34 ± 13,1 %	14 ± 9,6 %
5	6 ± 6,6 %	10 ± 8,3 %	16 ± 10,2 %	46 ± 13,8 %	22 ± 11,5 %
6	4 ± 5,4 %	20 ± 11,1 %	18 ± 10,6 %	38 ± 13,5 %	20 ± 11,1 %
7	10 ± 8,3 %	16 ± 10,2 %	34 ± 13,1 %	26 ± 12,2 %	16 ± 10,2 %
8	4 ± 5,4 %	12 ± 9,0 %	16 ± 10,2 %	24 ± 11,8 %	44 ± 13,8 %
9	2 ± 3,9 %	10 ± 8,3 %	6 ± 6,6 %	26 ± 12,2 %	56 ± 13,8 %
10	2 ± 3,9 %	6 ± 6,6 %	36 ± 13,3 %	16 ± 10,2 %	40 ± 13,6 %
11	38 ± 13,5 %	14 ± 9,6 %	42 ± 13,7 %	6 ± 6,6 %	0 ± 0,1 %
12	4 ± 5,4 %	0 ± 0,1 %	2 ± 3,9 %	0 ± 0,1 %	94 ± 6,6 %
13	8 ± 7,5 %	8 ± 7,5 %	18 ± 10,6 %	38 ± 13,5 %	28 ± 12,4 %
14	34 ± 13,1 %	14 ± 9,6 %	42 ± 13,7 %	8 ± 7,5 %	2 ± 3,9 %
15	38 ± 13,5 %	24 ± 11,8 %	32 ± 12,9 %	6 ± 6,6 %	0 ± 0,1 %
16	6 ± 6,6 %	4 ± 5,4 %	16 ± 10,2 %	26 ± 12,2 %	48 ± 13,8 %

Příloha 4

Bodové a intervalové odhady pro celkovou populaci (relativní četnosti %) – chemici.

Bodové (B) a intervalové (I) odhady pro celkovou populaci (relativní četnosti %)					
Ot. č.	Kategorie				
	1	2	3	4	5
1	4 ± 5,4 %	8 ± 7,5 %	24 ± 11,8 %	32 ± 12,9 %	32 ± 12,9 %
2	8 ± 7,5 %	4 ± 5,4 %	36 ± 13,3 %	10 ± 8,3 %	42 ± 13,7 %
3	6 ± 6,6 %	4 ± 5,4 %	22 ± 11,5 %	26 ± 12,2 %	42 ± 13,7 %
4	2 ± 3,9 %	10 ± 8,3 %	28 ± 12,4 %	28 ± 12,4 %	32 ± 12,9 %
5	6 ± 6,6 %	2 ± 3,9 %	12 ± 9,0 %	32 ± 12,9 %	48 ± 13,8 %
6	6 ± 6,6 %	4 ± 5,4 %	10 ± 8,3 %	34 ± 13,1 %	46 ± 13,8 %
7	8 ± 7,5 %	12 ± 9,0 %	32 ± 12,9 %	28 ± 12,4 %	20 ± 11,1 %
8	4 ± 5,4 %	8 ± 7,5 %	30 ± 12,7 %	58 ± 13,7 %	0 ± 0,1 %
9	0 ± 0,1 %	4 ± 5,4 %	0 ± 0,1 %	12 ± 9,0 %	84 ± 10,2 %
10	0 ± 0,1 %	8 ± 7,5 %	40 ± 13,6 %	6 ± 6,6 %	46 ± 13,8 %
11	18 ± 10,6 %	10 ± 8,3 %	62 ± 13,5 %	6 ± 6,6 %	4 ± 5,4 %
12	2 ± 3,9 %	0 ± 0,1 %	0 ± 0,1 %	0 ± 0,1 %	98 ± 3,9 %
13	4 ± 5,4 %	6 ± 6,6 %	18 ± 10,6 %	26 ± 12,2 %	46 ± 13,8 %
14	0 ± 0,1 %	2 ± 3,9 %	18 ± 10,6 %	32 ± 12,9 %	48 ± 13,8 %
15	16 ± 10,2 %	24 ± 11,8 %	38 ± 13,5 %	14 ± 9,6 %	8 ± 7,5 %
16	4 ± 5,4 %	14 ± 9,6 %	6 ± 6,6 %	44 ± 13,8 %	32 ± 12,9 %
17	2 ± 3,9 %	10 ± 8,3 %	8 ± 7,5 %	26 ± 12,2 %	54 ± 13,8 %